№ 13 Յունվարի 31 (փետրվարի 12) **1880** Յունվարի 31 (փետրվարի 12) № 13

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

—

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

—

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)

—

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

—

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ“
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1880 Թւին

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօների հետևեալ օրերից:

Լրագրի ղեկը և պրօգրամման նոյն են մնում: Մենք առանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, կէս տարվան 6 րուբլի: Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ:

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատը:

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ.

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն: Նամակ Նոր-Նախիջևանից: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Աւստրո-Ունգարիա: Արտաքին լուրեր:—Խառն լուրեր:—Յայտարարութիւններ:—Բանասիրական: Մի օր ուսանողական կեանքից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Յունվարի 7-ին

Արդէն երկու տարի է, որ Սիւլիւք անունով ստորագրվող մի պարոն բան ու գործ է չինել իր համար գրպարտել Ն. Նախիջևանի հոգևոր դպրոցի տեսչին, այսինքն ինձ: Անբարոյական, անընդունակ, ծոյլ, չրջմոլիկ, դատարկապորտ, բախտախնդիր, տգէտ, աչխարհակեր—էլ յիշոց չը մնաց, որ նա չը թափէր իմ գլխին. վերջապէս հրէշ էլ անուանեց նա ինձ, աղաղակելով, որ կամ գետինը պատռվի և ինձ կուլ տայ, կամ թէ երկինքը կրակ տեղայ և ինձ լափէ:

Մեր հեղինակի ոգին ճանաչողներից ոչ ոք ուչադրութիւն չէր դարձնում նրա առատ յիչոցաբանութեան վրա:

Երկու տարի ես լռեցի, որովհետև իմ անձնական պատւից ստոր էի համարում տպագրութեամբ պատասխան տալ վերոյիչեալ հայհոյանքներին, որոնց քննութեան տեղը իսկապէս մամուլը չը պիտի լինէր.... Բայց վերջապէս մեր կեղծանուն պարոնը այն տեղ հասաւ, որ այս անգամ չէ թէ միայն իմ, այլ և բոլոր պաչտօնակիցներիս վրա յարձակվեց և ամբողջ մեր հ. դպրոցը զրպարտեց («Մշակ», 1879, № 225):

Ամեն մի ազնիւ նախիջևանցի, որ մեր հանգամանքներին մօտիկ ծանօթ է, արդէն վաղուց հասկացել է պ. Սիւլիւքին. թէև ոչ մի հայ հեղինակ ամօթի, ազնւութեան, մաքուր խղճի, չիտակութեան վրա այնքան ստէպ և չատ մրոտած չէ, որ քան որ յատկապէս մեր Սիւլիւքը, և միչտ «ձեռքը կուրծքին դրած»...

Պ. Սիւլիւքը մեր ազգային բանաստեղծ լինելով, ես չէի ցանկալ, վկայ են երկինք, հրապարակաւ նրան պատիւ չը բերող բան ասել. բայց, պարոններ, մինչև երբ լռել և լռութեամբ նրան նոր ոյժ տալ: Գրելու և անցուդարձողին ղեմակաւոր գրչով հայհոյելու արտօնութիւն նա չատ վայելեց: Մենք ճչմարտութիւնը միայն կամենում ենք ասել նրա դէմ: Ոչ մի խնդիր չը կայ, որ նա այսօր չը հերքէր և վաղը չը պաչտպանէր, ոչ մի բան, որ մի անգամ սպիտակ անուանելուց՝ յետոյ միւս անգամ սև չը ներկայացնէր: Այսօր նա գրաւոր ճառով երկինք կը բարձրացնէ մէկին և երկու օր չանցած նոյն իսկ մարդուն ամենաստոր կերպով կը զըրպարտէ: Հաստատուն համոզմունքի նչոյլ անգամ չը կայ նրա մէջ. բնական է ուրեմն, որ նրա գրվածներին ոչ մի գրօչի արժէք տուող չը կայ այստեղ. պ. Սիւլիւքի չնորհով տպագրական խօսքի յարգն ու պատիւը կորել է ժողովրդի առաջև. մարդիկ վեր են առնում լրագիրը, կարդում են նրա յօդուածը և դէն են ձգում: Ահա այնպիսի մի հռչակ է ստացել (ռէնօմէ) մեր հասարակութեան մէջ, պ. Սիւլիւքը:

Այժմ ես կամենում եմ մի քանի խօսք ասել նրա զրպարտութիւնների վրա յատկապէս իմ անձի և հ. դպրոցի դէմ:

Սիւլիւքը ասում է, որ իբր թէ մի կտոր հացի համար վարժապետութիւն անողները մենք ենք, այսինքն քաղաքիս մէջ ամենաարժանաւոր և Լազարեան լիցէում ուսում աւարտած Տէր Խաչատուր աւագ քահանայ Ջարիֆեանը, Ս. Պետերբուրգի տեխնալօգիքական ճեմարանում և վարժապետութեան գործի մէջ եփված պ. Գաբրիէլ Բօմանովսկին (հայ), նոյնպէս հայկաբան պ. Գէորգ Խաչատուրեանը, բազմաչխատ, աչակերտներին և ամենքիս սիրելի պ. Գէորգ Տեօլվէթեանը և խոնարհս: Պ. Սիւլիւքը հարկաւ ինքն հաւատ չէ ընծայում իր խօսքերին, քանի որ լաւ գիտէ, որ մեզնից ամեն մէկը կարող էր և կարող է նիւթապէս չատ աւելի չահաւէտ և հանգիստ ասպարէզ գտնել, քան թէ վարժապետականը, որ ոչ մի տեղ վարդերով ցանված չէ, իսկ մեր ազգի մէջ միայն փչերով լի է: Այդ սուրբ պաչտօնի վրա մի կտոր հացի ստոր հայեցակէտից նայել կարող է միայն խեղճ Սիւլիւքը, որովհետև նա ընդունակ չէ, ինչպէս որ անթիւ փորձերով ստուգվեցաւ, ուրիչ կերպ ըմբռնել նրա իսկական և վսեմ խորհուրդը:

Եւ որովհետև պ. Սիւլիւքը թչնամութեամբ կուրացած է հ. դպրոցի և իմ դէմ, ուստի և բոլոր նրա գրածները մեր մասին սուտ են: Ամեն մարդ այժմ ուրախանում է որ հ. դպրոցի մէջ անկարգութեան, խռովութեան, բանսարկութեան, նենգութեան, քսութեան և մեքենայութեան նչոյլներն անգամ անհետացել են, որ նրա մէջ գործող ազնիւ մարդիկը բարի խղճով կատարում են իրանց պաչտօնը և սերտ սիրով կապված են թէ իրարու և թէ աչակերտների հետ: Նրանց անձնուէր գործունէութիւնը ամեն մի բարեմիտ նախիջևանցի ճանաչում է, և մենք բնաւ կարօտ չենք պ. Սիւլիւքի վկայութեանը (аттестація), քանի որ ոչ թէ նրա պէսները, այլ յիրաւի բան հասկացող և իմացող մարդիկներից չնորհակալութիւն և քաջալերութիւն լսած ենք չատ անգամ:

Ստութիւն է պ. Սիւլիւքի գրածը, որ իբր թէ հ. դպրոցի մէջ ծեծ կայ: Նոյն ստութիւնը մի անանուն նամակ յիչած էր փոքր ինչ առաջ և «Недѣля» չաբաթաթերթի մէջ, որին ես արդէն հաղորդեցի պատասխանս իմ յատուկ ստորագրութեամբ: Քիչ համարելով գրել ազգային թերթի մէջ, գտնվում են մարդիկ որոնք սկսել են սողալ և ռուս լրագրների մէջ—բարի ճանապարհ: Ճչմարիտ, ինչ անուն տամ այն մարդուն, որ լոկ անձնական թչնամութեան համար յանձն առնէ այդ կերպով էլ բանսարկելու: Իսկ և իսկ այդպիսի էակներին են վերաբերում «Голосъ»-ի ճչմարիտ խօսքերը, թէ «նրանց ամենօրեայ գործը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ժանտահոտ, ռամկական հայհոյանքներով, աղտեղութիւններով և գազիր զրպարտութիւններով նեխված չաղախ ածել աղբի լագաններից (лохань) լրագրական էջերի վրա. և այս չաղախը կամ գայլը նրանք գիտութեամբ վազեցնում են հասարակական կեանքի ամենամաքուր գործիչների և յատկապէս այն ամեն հաստատութիւնների կողմը, որոնք հասարակութեան սրբութիւնն են և իսկական պարծանքը: Պարոններ, կանչում է ռուս լրագիրը, միթէ ոչ ոք հանդէս չի դուրս գայ ջարդոտելու այդ գրականական զեռուններին:»

Իմ երկու տարվայ տեսչութեան ընթացքում միայն երկու անգամ—ոչ աւելի—պատահել է, այն էլ մի տարի առաջ, որ ես ամենայն յորդորական հրէչներ, որոնք ժամկոչի պաչտօն կատարել անգամ արժանի չեն: Եւ չատերը այդ պարոններից մտնելով հասարակութեան մէջ, հանդէս են դուրս գալիս իւրեանց վայր ի վերոյ դատողութիւններով, որպէս ազգի փրկիչներ, պահանջելով իւրեանց պատիւ և յարգանք:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՕՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

—Նա մանաւանդ հարկաւոր չէ մեզ տեղիք տալ նրանց վատ յատկութեանց. ընդհակառակը հարկաւոր է աչխատել զարթեցնել նոցա մէջ աւելի ազնիւ զգացմունքներ. և իմ դատողութիւնով, մեր ընտրած ողբերգութիւնը լաւ միջոց է դրա համար: Նախ նա ծանօթացնում է հայոց պատմութեան հետ, ընտրելով նորա թչուառ վայրկեաններից մէկը, երբ խեղճ ազգը իւր մոլի թագաւորի և նախարարների խռովութեանց պատճառաւ ենթարկվում է բարբարոսների հարստահարութեանց տակ: Հանդիսականը ակամայ վրդովւում է և ցաւակցում այդ թչուառներին. նա զգում է իւր կապը այդ ազգի հետ և սովորում է մասնակցել նորա վչտերին: Յառաջ է գալիս Դրաստամատը, որը իւր անչահասէր և ինքնազոհ հաւատարմութեամբ ցոյց է տալիս թէ ինչ է պարտքը և ազգասիրութիւնը. որովհետև, իմ կարծեօք, նորան ոգևորում է ոչ թէ համակրութիւնը դէպի անբարոյական և անհոգի թագաւորը, այլ այն բարձր գաղափարը, որ արտայայտեց Սահակ Պարթևը, ասելով՝ «ինձ քաւ լիցի մատնել գայլոց զիմ մոլորեալ ոչխարն....»

—Շատ լաւ, չատ լաւ. բարձրացան մի քանի հաւանական ձայներ:

—Ես ևս ցանկանում եմ ողբերգութիւն, վեր թռաւ հնագէտ Կօչկեանը, աւելի յայտնի իւր իշի պոչ մականունով: Ողբերգութիւնը զարթեցնում է մարդու մտքում Այսքիլէսի, Սօֆօկլէսի անմահ աստուածներին, փառաւոր հերոսներին իւրեանց մեծահամբաւ և անհասկանալի գործերով, ինչպէս ասում է մեր պրօֆէսսորը:

—Սուս կաց, իշի պոչ, այդ քո խելքի բանը չէ, ծիծաղեց Խաչատրեանը: Ցոյնաց հերոսները և հայ վաճառականները, ինչ զարմանալի հակադրութիւն, հա, հա, հա:

Ամենքը ծիծաղեցին:

—Պարոն նախագահ, գանգատուեց զայրացած իշի պոչը, այս անկիրթ կիկլոպը չէ հասկանում հին հերոսների բարձր նշանակութիւնը և համարձակվում է ծիծաղել իմ վրա:

—Ի հարկէ, ի հարկէ, իշի պոչ. մխիթարում էին նորան զանազան կողմերից:

—O tempora, o mores! գոչեց Կօչկեանը և նըստեց իւր տեղը:

Կարդացողը դժուար թէ հաւատայ, որ այսպիսի անձինք և անցքեր տեղիք ունենան ուսանողական չրջանում. բայց դժբաղդաբար պարտաւոր ենք խոստովանել, որ չատ անգամ ուսանողական պատուաւոր կոչման տակ ծածկում են իւրեանց մըտական և բարոյական անկարողութիւնը այնպիսի

Դառնանք մեր պատմութեան: Երբ նախագահը վերականգնեց հանդարտութիւնը, չարունակեցին խօսել պիէսաների մասին:

—Ես ինձ բաղդաւոր կը համարէի, ասաց Տիգրանը, եթէ պ. հռետորի ասածը «Արչակ բ.» ողբերգութեան և մեր ժողովրդի մասին ուղիղ լինէր. ընդհակառակը ես կարծում եմ որ հայր Գալֆայեանի աչխատասիրութիւնը բաւական թոյլ և անգոյն մի բան է. բայց մինչև անգամ եթէ նա արտայայտէր այն ամենը, որ երևակայեց մեր ընկերը, դարձեալ մեր ժողովրդի զարգացումը չէ թոյլատրում նորան հասկանալ այդ ամենը....

—Ի հարկէ՝ «էչն ինչ գիտէ, նուչն ինչ է» ընդհատեց Գէորգեանը:

—Մինչև անգամ պիէսան ներկայ կեանքից, որոյ միտքը և նչանակութիւնը աւելի դիւրըմբռնելի են, մեր ժողովուրդը չէ կարող հասկանալ: Միտս է, որ մի երկու տարի յառաջ «Պէպօի» ներկայացման ժամանակ, երբ թչուառ ընտանիքը հասել է անբաղդութեան վերջի կէտին և Պէպօն դառնում է Զիմզիմովին նախատական խօսքերով թէ՝ նոցա պէս անմեղ գառներին է գտել իւր արևնարբու գործերի համար, ժողովուրդը բարձրաձայն ծիծաղում էր: Երբ ես մէկից հարցրի իւր անտեղի ուրախութեան պատճառը, «վա՛, կօմեդիա է, ւինչ չը ծիծաղիմ», պատասխանեց նա ինձ:

—Իսկ ես կարող եմ հաւատացնել, ասաց մի ուրիչը, որ ողբերգութեան ժամանակ ժողովուրդը քնած է և եթէ մինչև անգամ նա փոքր ինչ հետաքրքրվում է, դա նորանից չէ, որ մի բան է հասկանում, այլ նորա ուչադրութիւնը գրաւում է ներկայացման արտաքին զարդարուն տեսքը:

—Պարզ բան է, խօսեց դարձեալ Տիգրանը, որ ողբերգութիւնը ոչինչ նչանակութիւն չունի ժողովրդի համար, իսկ մեզ համար աւելորդ ծախս է միայն: Ուրեմն ընտրենք կատակերգութիւնը. դա նորանով ևս լաւ է, որ անցքը առած է ներկայ կեանքից, գործողութիւնը բնական է, գործող անձերում ամեն մէկը տեսնում է իւրեան կամ իւր ծանօթներին և մեր տռուզ վաճառականը թէև ծիծաղում է, բայց մի և նոյն ժամանակ ծածուկ ահը, թէ իւր վրա ևս կարող են ծիծաղել, հարկադրում է նորան կարմրել: Այսպիսիների համար կատակերգութիւնը աւելի լաւ բարոյական ազդիչ է, քան տասը աւետարան:

—Բայց դուք մոռանում էք «Պէպօի» պակասութիւնը, ասաց մէկը, նա գրած է Թիֆլիսի բարբառով:

—Այդ մեզ համար նչանակութիւն չունի—ժողովրդի մեծ մասը հասկանում է այդ բարբառը. իսկ կատակերգութեան համար մինչև անգամ արժանաւորութիւն է. համաձայնեցէք, որ գործող անձը աւելի տպաւորութիւն է անում, երբ խօսում է իւր բնական բարբառը:

միջոցներ բանեցնելուց յետոյ թեթև կերպով սաստել եմ երկու երեք աշակերտ։ Ուրիշ օրինակներ եղած չեն։ Մարմնական պատիժը առօրեայ երևոյթ է մեր հայ տներում, բայց ոչ հ. դպրոցի մէջ, ուր ամենքս միաբան աշխատում ենք միայն բարոյական միջոցներով ազդել, որքան էլ դժուար լինէր այս եղանակի գործադրութիւնը ըստ մեծի մասին մարմնական պատիժներով մեծացած տղաների վրա։ Ես խոստովանել եմ և կրկին խոստովանում եմ ի սրտէ, որ արածս լաւ բան չէր—վատ էր. բայց երկու անգամ մարդկօրէն թոյլ գտանվելուս համար թող նա ինձ դատէ, որ ինքն մի անմեղ հրեշտակ է և ոչ թէ մի Սիւլիւք։

Նա գրում է, որ հ. դպրոցի մէջ մի վարժապետ աշակերտներից ծեծվել է։ Ոչ մի ժամանակ այսպիսի մի բան, գէթ սրա նմանը պատահած չէ այնտեղ, և ես հրաւիրում եմ Սիւլիւքին, որ նա իւր ա-պ ա տ կ ա ն անունով դուրս գայ հաստատելու իր գրածը, եթէ ունի ազնւութիւն։

Պ. Սիւլիւքի ասելով, հ. դպրոցի տեսուչը իբր թէ 9 ժամին է գնում իր ոտքը վարժարանի մէջ—դարձեալ սուտ[թ]իւն, որովհետև դասերը ամառը սկսվում են առաւօտեան 8 ժամին, իսկ ձմեռը $8^1/_2$ ին և իւրաքանչիւր առաւօտ դեռ դասերից առաջ ես ներկայ եմ այնտեղ։ Գուցէ ինքն Սիւլիւքը ոչ մի առաւօտ 8 ժամին չէ վերկենում անկողնից, որ կարողանար ստուգել մեր ժամերի ճշտութիւնը, ուրեմն այս կտորում նրան սխալվելներելի է։ Աշակերտների արձակման գալով, Սիւլիւքը գրում է, թէ նրանք 1 ժամին են տուն գնում։ Ցիրաւի, կան 1 ժամին տուն գնացող աշակերտներ. բայց սրանք միայն նախակրթարանի փոքրիկ աշակերտներն են, որոնց համար օրական չորս դասից աւելի կանոնաւոր պարապմունք ոչ մի խելացի մանկավարժ կարող չէ սահմանել։ Իսկ եթէ Սիւլիւքը ինքն տեսուչ դառնայ, ազատ է դնել և 14 դաս… Առաջին և երկրորդ դասարանի աշակերտները ունեն օրական հինգ դաս և արձակվում են ուղիղ 2 ժամին կէսօրից յետոյ. դասերը չիմացող աշակերտները մնում են վարժարանի մէջ և աւելի ուշ. և տեսուչը, որ օգնական չունի, ստիպված է լինում այդ աշակերտներին օգնելու համար մինչև երրորդ և չորրորդ ժամը հետերը պարապելու, թէև ամեն առաւօտ արդէն իր առարկաներից երեք չորս դաս տալով և տեսչութիւն անելով խիպառ հոգնած լինէր… Լաւ եղանակին գրեթէ բոլոր աշակերտները գալիս են ճաշից յետոյ խաղալու վարժարանի բակի մէջ և տեսուչը միշտ նրանցից անբաժան է։ Այս բոլորը իբր թէ չը գիտէ պ. Սիւլիւքը։

Մեր Սիւլիւքը աւարտում է իր յօդուածը բացականչելով, թէ «հ. դպրոցին պէտք է արմատական վերանորոգութիւն»։ Աչքերդ բաց, Սիւլիւք, վերանորոգութիւնը արդէն կատարվել է սկսեալ այն օրից, երբ մի քանի վարժապետներ հեռացել են վարժարանից։ Այժմ այն տեղ չը կայ ոչ մի վարժապետ, որ թուաբանութիւն դաս տար և ամբողջ երեք տարվայ ընթացքում չորս գործողութիւններն անգամ չանցնէր,—որ մի և նոյն ժամանակ լատիներէն լեզուի դասերն էլ յանձն առնէր՝ առանց մի բառ գիտենալու այս լեզուից, իսկ ֆրանսերէն դեռ կարդալ անգամ չիմացող համբակներին հայերէն տառերով ամբողջ ֆրանսերէն ոտանաւորներ բերան սերտել հրամայէր և թութակի պէս ասել տար միամիտ ծնողներին շլացնելու համար,—և ամեն մի աշակերտի առաջուց ասէր, թէ ինչ պիտի հարցանէ նրանց քննութեան ժամանակ,—որ մի տարվայ ընթացքում չորս հինգ անգամ փոխել տար աշակերտներին մի և նոյն առարկայի դասագրքերը,—որ աշակերտներին իր տնային պէտքերի համար բազար և խանութներ ղրկէր, ասես թէ իր սպասաւորները լինէին,—որ դասատւութեան փոխանակ աշակերտներին ասէր, թէ որի մայրը ինչ վարք ունի, ով նրանցից հարազատ զաւակ է և ով ապօրինի,—որ դասարանի մէջ աշակերտներին խպառ անտես թողած, դաս տալու սահմանված ժամերը ծխախոտը բերնին հանգիստ լրագիր կարդալով անցկացնէր կամ նրանց զուարճալի ոտանաւորներ կարդար,—որ բոլոր աշակերտների և պաշտօնակիցների առջև դպրոցի սրբազան տեսչին ամենավատթար յիշոցներով բարձրաձայն—հայհոյէր,—որ աշակերտներին երգ երգել հրամայէր և ինքն նրանց առջև կոնծաբանութեան գործնական դասերը աւանդէր.... Ես հեռու եմ այն մտքից, որ իբր թէ հ. դպրոցը բոլորովին թերութիւն չունի. մենք միշտ պատրաստ ենք կատարել ամեն մի բարի խորհուրդ նրան առաւել բարւոքելու համար. բայց Սիւլիւքը «արմատական վերանորոգութիւն» ասելով, ինքն էլ չէ հասկանում իր ասածը։

Պ. Սիւլիւքի զրպարտութիւններից յետոյ ինձ, իբրև տեսչի, անպատշաճ է, ջատագով հանդիսանալ մեր հ. դպրոցին, այնու ամենայնիւ կասեմ, և եթէ հարկ լինի պաշտօնական վկայութիւններով կը հաստատեմ, որ սրա մէջ թագաւորող ոգին, նրա ուսման ընթացքը և ներքին բարեկարգութիւնը արժանի են համակրութեան և ոչ թէ վատաբանութեան, և թէ մենք անում ենք ինչ որ միայն մարդկօրէն հնար է անել մեր նեղ հանգամանքների մէջ։ Ունենք մի նախակրթարան երեք բաժանմունքներով և երկու դասարան։ Անցեալ տարի մեր նախակրթարանից ելած աշակերտները արքունի գիմնազիայի առաջին դասարանը մտան, իսկ երկրորդ դասարանից ելնողները, օրինակ, պ. Քեչէճեանի որդին, արքունի բէալական դպրոցի երրորդ դասարանը մտնելու քննութիւն տուին յաջողութեամբ։ Միւսները իբրև բարեկիրթ և ամեն ազնիւ գործի պիտանի երիտասարդներ իրանց ծնողների խանութը մտան, որոնց և միշտ պատիւ պիտի բերեն։ Հ. դպրոցի դասատւութիւնը կատարվում է րէալական վարժարանների գր. գրնթաց նախագծով։ Երանի թէ մենք կարող լինէինք բանալ և յաջորդ դասարանները. եթէ նրանք դեռ չեն բացվել, բուն պատճառը հ. դպրոցից դուրս պէտք է որոնել։ Բայց այժմ թէ մեր Վեհափառ Հայրապետը և թէ արգոյ հոգաբարձուները փութաջան հետևում են, որ մեր քաղաքի ազգային դաստիարակութեան այս միակ ապաստանը կարող լինի աւելի ընդարձակելու իր ազգօգուտ գործունէութիւնը, ուշ չը դարձնելով Սիւլիւքների հայհոյանքներին և յոյս առ Աստուած—մեր ամենքիս ջերմ փափագը վաղ թէ ուշ կը կատարվի։

Եթէ պ. Սիւլիւկը ուրանում է և չէ տեսնում այդ ազգօգուտ գործունէութիւնը,—թող կոյր մնայ,—մեզ փոյթ չէ։ Ես բերում եմ այստեղ մի գրաւոր ճառի խօսքերը որի օրինակը ձեռքումս է, և որի հեղինակը հ. դպրոցի հակառակորդների դէմ խօսելով հարցնում էր. «Ինչո՞ւ է, որ ամենայն հնարներով հ. դպրոցի գոյութեանը մահու վտանգ սպառնացող մարդիկ կան։ Ինչո՞ւ օձը կը խայթէ, ինչո՞ւ գայլը կը յափշտակէ, ինչո՞ւ կրակը կայրէ, ինչո՞ւ.... Անոր համար, որ նոցա բնութիւնն է այդ, որ ամեն մի լաւ բան, ամեն ազնիւ գործ ամեն անձնուէր մարդ, ամեն բարի անուն կործանէ, ջնջէ, թաւալէ, սեցընէ, հողի հետ հաւասար անէ և ինքը, ինչպէս բուհու, աւերակներուն մէջ բնակի, աւերակների վրա թագաւորէ»։—Ո՞վ կարող էր Սիւլիւքի պատկերն աւելի ճիշդ նկարագրել, քան թէ այդ իրան յայտնի ճառը....—Այս կը լինի իմ առաջին և վերջին խօսքը պ. Սիւլիւքին. մինչև որ նա իւրապատկան անունով հրապարակ չը դուրս գայ։ Այն ժամանակ ես աւելի կը պատասխանեմ։

Փ. Վարդանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Обзоръ» լրագիրը լսել է որ Նորին Բարձրութիւն կովկասեան փոխարքան ուղևորվելու է դէպի Ս. Պետերբուրգ փետրվարի 9-ին, որտեղ ներկայ գտնվելու է Թագաւոր կայսրի 25 տարվայ թագաւորութեան տարեդարձին։

—

«Обзоръ» լրագիրը հաղորդում է որ իշխան Միրսկու տեղ կովկասեան փոխարքայի օգնականի պաշտօնի մէջ նշանակված իշխան Լ. Ի. Մելիքով հասաւ Թիֆլիս և մտաւ արդէն իր նոր պաշտօնի մէջ։

—

Մենք ստացանք ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ յօգուտ Վանի սովատանջների ստորագրութեամբ հաւաքած 122 ր. 81 կոպ., որ մեզ խնդրում եմ հասցնել «Արարատեան» ընկերութեանը։ Թող ընկերութիւնը կարգադրէ ինչպէս կամենում է և գործ դնէ ինչ ճանապարհով ուզում է այդ գումարը յօգուտ Վանի սովատանջների։

—

Մենք ստացանք ՇՈՒՇՈՒՑ, պ. Իվան Աւետիքեան Ջարապեանից 25 րուբլ յօգուտ «Արարատեան» ընկերութեան։

—

Մի պարոն, Հէնրիխ Բ լ օ կ կ անունով, խնդրում է մեզ տպել որ նա եկել է ԹԻՖԼԻՍ իր կնոջ հետ, և երկուսն էլ դասեր են տալիս գ ե ղ ա գ ր ո ւ թ ե ա ն։ Երկու ամուսիններն էլ ունեն բազմաթիւ վկայականներ Ռուսաստանի զանազան ընկերութիւններից, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութենից և ուսումնական վարչութիւններից։ Այդ վկայականներից մենք տեղեկանում ենք որ Բլօկկ ամուսինների գեղագրութեան դասատւութեան մեթօդը ամենադիւրին մի մեթօդ է, որի միջոցով մի քանի դասերի ընթացքում կարելի է ուղղել ամենավատ ձեռքը։ Վկայականներից մինը ստորագրված է գեներալ Պետերսի, Նորին Բարձրութիւն փոխարքայի որդիների դաստիարակի անունով, որովհետև տիկին Բլօկկ Նորին Բարձրութեան որդիներին գեղագրութեան դասեր է տուել։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ յունվարի 29-ից հեռագրում են մեզ հետևեալը։ «Երէկ, յունվարի 28-ին այստեղի թատրոնական մի կուսակցութիւն տուեց բարեգործական նպատակով հայերէն մի ներկայացումն։ Խաղացին «Շուշանիկ» ողբերգութիւնը, հեղինակութիւն Կարինեանցի և «Բռնի ամուսնութիւն». Մօլիէրի։ Հիանալի և աննման էին օրիորդներ Ալիխանեան և Խուդաբաշեան։ Հանդիսականների մեծ մասը կանայք և օրիորդներն էին։ Երևանի հասարակութիւնը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի թատրոնական գործը, որ նրանց մեծ պատիւ է բերում։»

—

Մեզ հաղորդում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ տեղացի մի քանի թուրք և հայ ունևոր պարոններ իրանց մէջ 600 ր. էին հաւաքել և գնացել էին Գանձակ Ջավշավաձէին ճանապարհ գցելու։ Գանձակում նոքա մի խնջոյք էին տուել։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են, որ նորերումս այնտեղ գիշեր ժամանակ այրվել են հարուստ Լալայեանցներին պատկանող 3 խանութներ, որոնք վարձով էին տուած մի հայի և մի թուրքի։ Վնասը հասնում է 2500 րուբլու։ Խանութատէրերը չը գիտէին իրանց ապրանքը կրակից ազատէին, թէ գողերից։ Հարևան խանութատէրերը նոյնպէս վնասվեցան, որովհետև ստիպված էին իրանց ապրանքները խանութից դուրս ցեխի մէջ ածել։ Բագուի մէջ գողութիւններ յաճախ են պատահում։

—

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ. «Տեղական թուրքերը Բագուից ստացած իրանց ալիւրը բոլորը բաժանեցին աղքատներին։ Օրերումս նրանք նոյն նպատակով գնել են պ. Շխեանից 500 պուդ ցորեն։ Հայերի համար նոյնպէս եկել է ալիւր Բագուից, բայց նրա քառորդն անգամ չէ ծախված։ Ասում են ալիւրի մէջ դառնահամ էլ է պատահում։ Ալիւրի պուդը այժմ ծախվում է 2 ր. 20 կ.—մինչև 2 ր. 40 կ., իսկ թխած հացի ֆունտը արժէ 5—6 կ.։ Քաղաքիս առաջին հարուստ Բաբայ Բէգլարեանը ասել է, որ ալիւրը այնպէս պէտք է ծախվի, որ գոնեա հաւաքած դրամագլուխը առանց տոկոսի յետ ստացվի։»

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հարուստ Գ. Լալայեանցը նուիրել է իր համաքաղաքացիներին 100 ջուալ ալիւր, որոնցից 15 ջուալ մալականներին և ռուսներին, 10 ջուալ լիւտերական հայերին, մնացածը լուսաւորչական հայերին։ Զարմանալի է թէ ինչի լիւտերական և լուսաւորչական հայերին ջոկում են միմեանցից։»

—

Այսօր յունվարի 31-ին պ. Սլավեանսկի իր խօրով տալու է Արծրունու թատրոնում մի մեծ կօնցէրտ։ Գները աւելի էժան են, որպէս գի

Ամենքը համաձայնեցին և վճռեցին տալ «Պէպօ»։

—Ես թէև համաձայն չեմ, ասաց Կօչկեանը, այդպիսի կատակերգութիւններ խանգարում են ճաշակը. բայց «degustibus disputandum non est» և ես լռում եմ։

—Ափսոս, որ միշտ այդպէս չես անում, չը համբերեց Խաչատրեանը։ Հարցը վերջացրած, ընտրեցին դերասաններ, ծախսարար, որ հոգայ ամենայն նիւթական պիտոյքները և վճառէ տոմսակները։ Յետոյ սկսեցին մի առ մի ցրուել, նամանաւանդ որ գործով պարապուած լինելով, նոքա մոռացել էին իւրեանց ստամոքսի մասին, որը այժմ չարաչար կերպիւ յայտնեց իւր պահանջը։

—Տղայք, գնանք ինձ մօտ, դարձաւ մի քանիսներին Աչոտը, Թիֆլիսից նոր լրագիրներ եմ ստացել. կը կարդանք և մի փոքր կը խօսենք։

—Չենք կարող, ասաց Տիգրանը, այսօր հրաւիրուած ենք Մելքոնի մօտ, նորա ծննդեան օրն է, որը նա կամենում է տօնել մի թեթև քէֆով։ Դու ևս հրաւիրուած ես, գնանք։

—Ինչ գամ, ես գիտեմ, թէ ինչպէս էք ժամանակը անցկացնելու։

—Ինչ և լինի։ Ինչպէս թանձրացած օդը մաքրելու համար հարկաւոր է լաւ մրրիկ, նոյնպէս ուսանողին իւր մտական ոյժերը զովացնելու համար ժամանակ առ ժամանակ հարկաւոր են այսպիսի զբաղմունքներ։

Այս իմ կարծիքն է։

—Լաւ, այդ մասին շատ ենք վիճել և այժմ խօսել աւելորդ է։ Այս անգամ ես ևս կը հետևեմ ձեր օրինակին գնանք։

Ամենքը հագնուեցին և դուրս եկան։ Եղանակը բաւական ցուրտ էր, այս պատճառաւ կոլոլուած իւրեանց պլեդներում նոքա անխօս չարունակում էին իւրեանց ճանապարհը։ Ցանկարծ Գէորգեանը թողեց մի հայհոյանք և դառնալով իւր ընկերներին ասաց։

—Լսեցէք, ահա հայի ազնիւ յատկութիւններից մէկը—նա ուրանում է իւր ազգը և այն էլ ում համար։

Արդարև, պատահմամբ մեր ուսանողների առաջև գնում էր մի կնոջ հետ մի հայ և նորան համոզելու համար հաւատացնում էր թէ նա հայ չէ, այլ յոյն։

—Ինչ ես պահանջում այդ իշի գլխից, ասաց Աչոտը, երբ մեր լուսաւորուած փանոսը, որ անցեալ տարի աւարտեց և իսկոյն պսակուեց օտարազգուհու հետ, ամենայն տեղ հաւատացնում էր, թէ՝ նա վրացի է, չը նայելով իւր ազգանուան տ է ր մասնիկին։

Մեզ հարկաւոր չեն այդ ուրացողները, նոքա ազգի մարմնի վրա՝ աւելորդ միս են և եթէ ինքն ըստ ինքեան չեն վեր թափում, ինչպէս փանոսը, հարկաւոր է մինչև անգամ նոցա կտրել։

—Եթէ կտրես, հազիւ թէ առողջ տեղ մնայ, նկատեց Գէորգեանը։

Այսպէս խօսելով փոքրիկ խումբը հասաւ Մելքոնի սենեակը։

—Բարով հազար բարի էք եկել, ընդդիմեց Մելքոնը և հրաւիրեց սեղանի մօտ, ուր արդէն կարգով շարած էին գինու և գարեջրի շշերը, ուտելեղէններ և մի քանի տեսակ մրգեղէն։

Ամենքը լցրին իւրեանց բաժակները և ցանկալով երկար կեանք խմեցին տան տիրոջ կենացը։ Առաջի բաժակից յետ, ի հարկէ, դատարկեցին և շատ ուրիշները, որը ներկայ եղողների կենացը, որը մի այլ պատճառաւ. մի խօսքով—սկսվեց կոնծաբանութիւնը։ Գլխները սկսեց տաքանալ, լեզուները բացուեց և ամեն մէկը սկսեց ուրախանալ, ինչպէս և գիտէր։ Որը ծիծաղաշարժ անեկդոտներ էր պատմում, որը մի բարձր նիւթի վրա դատողութիւն էր տալիս և որը սկսում էր ճառ ասել և դեռ չը վերջացրած, հարկադրում էին մի բաժակ դատարկել և լռել։

Յետոյ սկսեցին երգել։ Երգեցին «Մեր հայրենիք», «Ինձ համար չէ», «Ծիծեռնակ», շատ ուսանողական երգեր և մինչև անգամ Քեօրօղլուի երգերից։

Երբ բաւական ձեղքեցին կոկորդները, մէկը առաջարկեց ասիական պարեր պարգալ։ Իսկոյն յետ քաշեցին սեղանները, հանեցին սիւրտուկները, Մելքոնը սկսեց ածել զանազան եղանակներ, մնացողները պարում էին սկզբում մէկ մէկ «լակզի» և ուրիշ պարեր, վերջումը վճռեցին ասիական «ճալլին» ևս պարգալ, ամենքը միատեղ։ Կուռ կռի տուին, Աչոտը թաշկինակը առաւ ձեռը և դառաւ եալլիբաշի. սկսեցին թռչկոտալ սենեակի չորս բոլորը, մի կողմից երգելով, մի կողմից «հօպլօ-հօ» բռռալով։ Ցատակը թնդաց, առաստաղը որոտաց, սեղանները իւրեանց վրա դրած շիշերով և բաժակներով սկսեցին անտանելի ձայներ հանել։ Հարևանները սաստիկ անհանգիստ եղան և ուղարկեցին ծառային խնդրել փոքր ինչ հանգիստ լինել։

—Ի՞նչ, սորանից էլ հանգիստ. գոչեց Խաչատրեանը, մօտենալով ծառային, գարեջրով լիքը բաժակը ձեռին։

Վերջինը խոհեմութեամբ փակեց դուռը և հեռացաւ, եթէ ոչ, պիտի մկրտուէր գարեջրով։

Վերջապէս, երբ ամենքի երեսից քրտինքը ըսկսեց վազել անձրևի պէս, դադարեցին պարգալուց և նստոտեցին իւրեանց տեղերը։

Այժմ աւելի հանգիստ էին, որովհետև ամենքը բաւական յոգնեցան, շատերին արդէն յաղթում էր թմրութիւնը և մինչև անգամ մի երկուսը քնեցին նստած տեղում։

Բայց մի խումբ չորս, հինգ հոգուց բաղկացած դեռ բաւական զուարթ նստած է անկիւնում և խօսում է, կամ լաւ ես ասել ոչ թէ խօսում են, այլ յօրանջելով նայում մէկ մէկու վրա և ժամանակ առ ժամանակ զանազան նկատողութիւններ անում։

—Օհ, բաւական յոգնեցայ, նկատում է դոցանից մէկը, այժմ հարկաւոր է մի հանգիստ գործով պարապել։

—Հա, հա, այսպէս նստել տխուր է. հաստատում է միւսը։

Դարձեալ յօրանջում են և մէկ մէկու երեսի նայում։ Առաջարկում են մի բաժակ խմել—խըմում են։

կոնցերտը աւելի մատչելի լինի բազմութեանը։ կոնցերտում կը՛մասնակցի պ. Ջոտիկով և կը ներկայացվեն տեսարաններ «Аскольдова могила» ռուս օպէրայից։ Սկիզբը 8 ժամին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

—

Րէյխսրատը համաձայնվեց կառավարութեան պահանջած զօրաժողովի սովորական Թւի հետ, միայն Րէյխսրատի կարգադրութեամբ՝ զօրաժողովը փոխանակ մայիսի, մարտին պէտք է լինի, որովհետև մայիսի զօրաժողովը լինելով ժողովրդի աշխատանքի ժամանակ, վատ տպաւորութիւն է գործում ազգաբնակութիւնների վրա։

«Pester Lloyd» լրագիրը խօսելով Գիւբնէրի Րէյխսրատում խօսած ճառի մասին, ասում է, որ հռետորն այն պատճառով է պնդում, որ Ռուսաստանի հետ դաշն կապեն, (Թէև նա էլ շատ լաւ է հասկանում, որ այս տեսակ դաշնակցութիւնը կարող է վնասել Աւստրիայի Գերմանիայի հետ ունեցած յարաբերութիւններին) որովհետև գահի մօտ այնպիսի մարդիկ են գտնվում, որոնք աշխատում են իրագործել նրա խօսքերը։

Զինուորական կանոնադրութեան հարցը յօգուտ կառավարութեան վերջացնելուց յետոյ, րէյխսրատում հանդէս դուրս եկան տնտեսական հարցեր։ Աւստրիային վաղուց հարկաւոր էին այդ հարցերը, որովհետև դրանք Աւստրիայի ամենաթոյլ կողմերն են կազմում։ Հարևան պետութիւնների հետ կապած նրա առևտրական դաշնադրութիւնները չափից դուրս անձեռնտու են։ Ժողովրդի տնտեսական դրութիւնն ու պետական ֆինանսների ճգնաժամն այն տեղն է հասել, որ, եթէ բանկի ծախսը փոքր ինչ էլ աւելացնեն—ինչպէս այդ ցանկանում է կառավարութիւնը—, այն ժամանակ դժուար թէ ժողովուրդը կարողանայ դիմանալ այդ ծանրութեանը։

Աւստրիայի տնտեսական հարցերից ամենագլխաւորը և ուշադրութեան ամենաարժանաւորը, անշուշտ, այն մաքսային և երկաթուղիների դաշն է, որ աւստրիական կառավարութիւնը մտադիր է կապել Սերբիայի հետ։ Այս դաշնադրութեան մասին Բերլինի դաշնադրութենից սկսած՝ շարունակ վիճաբանութիւններ են եղել, և տեղական մամուլը սրա վերաբերութեամբ այնքան խօսել է, որ այժմ էլ աւելորդ է համարում ձանձրացնել ընթերցող հասարակութեանը։ Բարօն Հայմէրլէ ստացաւ այս հարցը իբրև ժառանգութիւն իր հռչակաւոր նախորդից, բայց այդ նա ընդունեցաւ իբրև մի վճռված վերջացած հարց. դժբաղդաբար րէյխսրատի ներկայ վիճաբանութիւնները ցոյց են տալի, որ դեռ մինչև այսօր էլ այդ հարցը հիմնաւորապէս վճռված չէ և չը նայելով, որ Բերլինի վեհաժողովի ժամանակ, կոմս Անդրաշիի կիսապաշտօնական Թերթերը սաստիկ գովասանքներով էին խօսում այն աչագին ծառայութիւնների մասին, որով կոմսը յաջողացրեց Րիստիչի հետ կապել դաշնագիր, այնու ամենայնիւ, ներկայ ժողովը ստիպված է գործը սկզբից սկսել։ Ներկայ բոլոր վիճաբանութիւնները պարզ կերպով ցոյց են տալի, որ սէրբիական դաշնադրութեան, ինչպէս և Անդրաշիի կազմած բոլոր գործերում բացարձակապէս ոչինչ չը կայ որոշված, որովհետև ներկայ քննութիւնների ժամանակ, գրեթէ բոլոր կէտերում վիճաբանութիւններ են առաջանում։ Այս վիճաբանութիւններն ու անհամաձայնութիւնները սաստիկ զայրացնում են տեղական առևտրական և արհեստաւոր դասակարգերին։ Այս տհաճութիւնների ձայնը վերջին օրերս արձագանք գտաւ րէյխսրատի պատգամաւորների մէջ, մինչև անգամ Թշնամական յարաբերութիւններ սկսվեցան։

Գերմանական հռետորներն իրանց սովորութեամբ Սերբիայի անհամաձայնութիւնները վերաբերում են պանսլավականութեան մեքենայագործութիւններին, և սաստիկ նախատինքներ են Թափում փոքրիկ իշխանութեան գլխին, մեղադրելով, որ նա ապերախտ է գտնվում դէպի Աւստրո-Ունգարիան, որ նրա անկախութեան միակ պատճառն եղաւ։

Գերմանական հռետոր դօկտօր Շտուրմայի անվայել յարձակմունքների դէմ չը համբերեց չեխական ներկայացուցիչ պ. Րիգէր և սկսեց սաստիկ կերպով պաշտպանել հարևան փոքրիկ իշխանութիւնը։ Նա իր եռանդուն ճառի մէջ, պաշտպանելով տկարին, և խօսելով արդարութեան անունով, ասաց, որ բնաւ Աւստրիան չէ, որ Սերբիային ազատութիւն ու անկախութիւն շնորհեց, այլ ընդհակառակը ինքը Սերբիան վաստակեց իր փրկութիւնը իր որդոց երկարամեայ, դիւցազնական ու փառաւոր կռիւներով. և եթէ գերմանացիք այժմ յարձակվում են այդ իշխանութեան վրա, դրա միակ պատճառն այն է, որ նա սլավոնական է, և դա միայն բաւական է որ նա ատելի լինի։

Պ. Րիգէրից յետոյ խօսեց լեհացոց պարլամէնտական կլուբի նախագահ պ. Գրօխօլսկի։ Նա էլ գրեթէ մի և նոյն միտքը պաշտպանեց, ինչպէս որ նրա չեխական եղբայրակիցը, միայն այս վերջինս փոքր ինչ աւելի մեղմ կերպով պաշտպանեց նրան, բայց և այնպէս այդ խօսքերը մի լեհացի ներկայացուցչից ահագին տպաւորութիւն գործեց, և մեծ աղմուկ գցեց պարլամէնտի մէջ, որովհետև լեհացին համարվում է շատ թէ քիչ սլավոնականութեան Թշնամի տարր, հետևաբար և մի լեհացի նախագահի բերանից երբէք չէին սպասում մի այդպիսի ջերմ պաշտպանութիւն։

Իսկ ինչ կը վերաբերի Աւստրօ-սէրբիական մաքսային դաշնադրութեանը, Թէրևս քաղաքական զանազան հանգամանքներ արգելք լինեն այդ դաշնադրութեան կապվելուն, բայց և այնպէս աւելի հաւանական է, որ այդ դաշնադրութիւնը կարճ միջոցում կը կայանայ, որովհետև Սերբիայի տնտեսական դրութիւնը բոլորովին կախված է Աւստրիայից, և այս վերջինս ստիպված է կամայ-ակամայ զիջանել։

Սերբիան դեռ էլի կարող է Բօլգարիայի և Ռումինիայի վրայով օտար երկիրներից ապրանք ստանալ, Թէպէտ և նոյն իսկ այդ երկիրներն էլ նոյնպէս լցված են աւստրիական ապրանքներով, հետևաբար և հարկ կը լինէր Սերբիային երկրորդ ձեռքից գնելու մի և նոյն ապրանքները, ուրեմն և աւելի Թանգ գներով։ Բայց ինչ կը վերաբերի ապրանքի արտահանութեանը, դա ամբողջապէս կախված է միակ Աւստրիայից։ Սերբիայի արտահանութեան միակ առարկաներն են եզան կաշիները և խոզերը։ Ո՞ւր տանել նրանց ծախելու. Ռումինիան և Բօլգարիան պէտք չունեն դրանց, որովհետև առանց այդ էլ նրանք շատ հարուստ են այդ բարիքներով, ուրեմն միակ և վերջին ելք դրանց ծախելու, մնում է միայն Աւստրիան։

Այսպիսի դէպքում Աւստրիային բաւական է կրկնապատիկ բարձրացնել խոզերի և կաշուի վրա դրված մաքսը, որը նրան ոչ ոք չէ կարող խանգարել, և այսպէսով նա կարող է կատարելապէս սպանել Սերբիային։ Այսպիսի դէպքում Սերբիային մնում է կամայ-ակամայ համաձայնվել, եթէ մինչև անգամ նրա այդ համաձայնութիւնը ստորութիւն բերէր նրա քաղաքական պատուին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լրագիրները հաղորդում են, որ երկու անգլիական գնդապետներ զօրքի գլխաւոր են նշանակված փոքր-Ասիայում, Նօրտանը—Քուրդիստանում և կօպպ—Էրզրումում։

—Նիւ-Եօրկից հաղորդում են, որ Մակ-կլօսկի կարդինալի կարգադրութեամբ, կիրակի, փետրվարի 1-ին, նրա Թեմի բոլոր եկեղեցիներում ժողովարարութիւն կը լինի յօգուտ իրլանդացի Թշուառ բնակիչների։

—Լրագիրներում կարդում ենք, որ Բուֆալօում, Միացեալ-Նահանգներում, յունվարի 14 (26)-ին Պարնէլ յայտնեց, որ իրլանդացիները իրաւունք ունեն ինքնուրոյն ժողովուրդ լինելու։ Եթէ այս նպատակին հասնելը հնարաւոր է, այն ժամանակ իրլանդացիք պարտաւոր են չը խնայել իրանց արիւնը հայրենիքը պաշտպանելու համար։ Պարնէլ չը գիտէ, Թէ հնարաւո՞ր է այդ հարցը խաղաղութեամբ վերջացնել, բայց եթէ անհնարին կը լինի, այն ժամանակ հողատէրերը պարտաւոր են Թողնել երկիրը։

—Ժիւլ-Ֆավրի և Լէօն դէ-Լավէրնի մահուան պատճառով սենատօրական ազատ տեղերը իննի հասան։ Երկու ցմահ սենատօրների՝ Մօնտալիվէի և Լավէրնի տեղ դիտաւորութիւն կայ նոր սենատօրներ ընտրել յունվարի 29-ին։ Փարիզի լրագիրները յունվարի 25-ից հաղորդում են, որ Լավէրնի տեղ հասարակապետականները սենատօրական տեղ են առաջարկում յայտնի պուբլիցիստ Ջօն Լէմուանին։

—Փարիզի «Voltaire» լրագիրը հաղորդում է յունվարի 26-ից, որ Ժէնէվում գտնված ֆրանսիական կօմունարները դիտաւորութիւն ունեն հաւաքվել վճռելու համար այն հարցը, Թէ արդեօք պէտք չէ իրանց յանձնել ֆրանսիական դատաստանական իշխանութիւններին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լօնդօնից հաղորդում են լրագիրներին, յունվարի 30-ից, որ լօրդ Բիկօնսֆիլդը հիւանդացել է Թեթև պադագրայով և սենեակից չէ դուրս գալի։

***

Գեներալ Գարիբալդին նամակ ուղարկեց Հումբէրտ Թագաւորին, որի մէջ յայտնում է նորին մեծութեան իր ամուսնանալու մասին։ Նա շնորհակալութիւն է յայտնում Թագաւորին այն բանի համար, որ Իտալիայում գործ դրվող օրէնքները հնարաւորութիւն տուեցին նրան կատարել այս պարտքը։ Թագաւորը նրան մէկ սիրալիր հեռագրով պատասխանեց։ Աւելորդ չէ այստեղ յիշել, որ Գարիբալդին իր կեանքում մի քանի անգամ պսակվել և բաժանվել է իր կանանցից։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

—Արդէն բաւական ուշ է, նկատում է դարձեալ մէկը նոյն խմբից, հանելով իւր ժամացոյցը և չը նայելով նորա վրա։

Միւսները անհամբեր բարձրանում են տեղից և դարձեալ նստում։

Երևում է, որ ցանկանում են մի բան ասել, բայց ոչ ոք չէ կամենում առաջինը սկսել։

—Ինչ էք կեղծաւորութիւն անում, ծիծաղելով ասում է վերջապէս Գէորգեանը, որ մինչև այժմ լուռ նայում էր նրանց վրա և քթի տակին ժպտում։ Ասացէք ուղղակի, Թէ Թուղթ էք կամենում խաղալ։

—Դու չես ցանկանում, ինչ է։

—Ինչու չէ։

—Ինչու ապա մինչև այժմ ոչինչ չէիր խօսում։

—Ես սպասում էի, Թէ դուք ինչ կանէք և վերջապէս խղճացի ձեզ վրա, տեսնելով ձեր յուսահատ և անմխիթար երեսները։

—Դէ լաւ, յայտնի է էլի մեր բնութիւնը. ընկենք, էլ ինչու ենք կորցնում ոսկէ ժամանակը։

—Սկսենք, ուրախացած կրկնեցին միւսները։

Ծառաները լաւ գիտէր իւր ընկերների սովորութիւնը և արդէն հոգացել էր ամեն հարկաւոր բան։ Յառաջ բերին կանաչ մահուդով ծածկած սեղանը, երկու մոմ, կաւիճներ և Թղթեր։ Ամենքի սիրտը բացուեց, երեսներին ծիծաղ եկաւ և ձեռները տրորելով բազմեցին սեղանի չորս բոլորը և սկսեցին ս տ ո ւ կ ո ւ լ կ ա Թղթախաղը։

Լաւ պսիխօլօգ պիտի լինի, որ նկարագրի այս հետաքրքիր տեսարանը, այդ մեր ոյժից վեր է։ Այստեղ ամենայն րոպէ փոխվում են կերպարանքները, լսվում են ուրախութեան ձայներ և բարկացոտ մռնչիւններ. նա, որ մի րոպէ յառաջ ուրախ ծիծաղում էր, այժմ այնպիսի մռայլ դէմք ունի, որ կարծես Թէ միտք ունի իրան սպանել։ Մէկը մի առ մի և կամաց կամաց բարձրացնում է սեղանի վրայից Թղթերը և յանկարծ ուրախ կուրծքին է կպցնում, միւսը ընդհակառակ յուսահատ դէն է ձգում Թղթերը։

—Այս անպիտան քօփակի (Թագաւորի) վրա յուսալ չէ կարելի, զայրացած ասում է մի ուրիշը, որ այդ րոպէին ռ ե մ ի զ է դնում։

Մի խօսքով հոգեկան շարժումները փոխարկվում են և զանազանվում այնպէս արագ, որ նրանց ըմբռնել չէ՞ կարելի։

Տեսարանը նոյնն է, ինչ և ուրիշ Թուղթ խաղացողների շրջանում։ Ուրիշները վաղուց արդէն ցրուել էին, իսկ սրքա շարունակում էին պատերազմել։ Վերջապէս կէս գիշերից շատ ուշ, երբ անքնութիւնից արիւնը կոխեց ամենքի աչքը, գլխները սկսեց տրաքել և այնքան Թուլացան, որ հազիւ կարող էին ուղիղ նստել տեղում, սրանք էս վերջացրին խաղը և սկսեցին ցրուել։ Մի երկուսը, որոնք շատ հեռի էին բնակվում, մնացին Մելքոնի մօտ գիշերելու։

Տիգրանը ևս, որ նմանապէս Թուղթ էր խաղում, կիսահարբած և բոլորովին Թուլացած, դուրս եկաւ, որ գնայ իւր տունը։ Փողոցում նրա գլուխը սկսեց պտոյտ գալ և նա հարկադրուեց մի քանի րոպէ լապտերի սիւնից բռնած մնալ, որ վայր չընկնի։ Մարդ բոլորովին չէր երևում և կառք ևս անկարելի էր գտնել։ Ճարահատեալ պատից պատ դիպչելով, սիւներից բռնելով, նա սկսեց յառաջ ընթանալ։

Մի փողոցի անկիւնում յանկարծ նրան կանգնեցրեց մի անծանօթ մարդ և սկսեց փող պահանջել, ասելով՝ որ երեք օր է ոչինչ չէ կերել։ Տիգրանի մտքով անցկացաւ, որ դա կարող է գող լինել և նա սկսեց իւր բոլոր ոյժով—«կարաուլ» գոռալ։ Կարաուլը, ի հարկէ, չերևաց, որովհետև այդ ազնիւ ասպետները փոխանակ բնակիչների ապահովութեան վրա հսկել, նախադասում են անոյշ քնելը. բայց Տիգրանի բաղդից՝ գիշերապահ դռնապաններից մէկը լսեց նրա ձայնը և օգնութեան հասաւ։ Գողը, այդ տեսնելով, անհետացաւ, նախապէս Տիգրանի վզակոթին մի բռունցք հասցնելով, որից նա փռուեց գետնի վրա։ Դռնապանը նրան բարձրացրուց և իմանալով նրա տան հասցէն, կառքից բռնած տեղ հասցրեց, ստանալով մի փոքրիկ գումար իւր ծառայութեան համար։

Ցուրտ փողոցից ներս մտնելով, Տիգրանի գլուխը աւելի չփոթուեց։

Այդ րոպէին, ո գիտէ ինչ հարկաւորութիւնից, տան տիկնոջ աղջիկը գիշերուայ շորերով անցնում էր սրահով դէպի իւր սենեակը։ Տիգրանը տեսնելով նրան, ինքն չը հասկանալով Թէ ինչ է անում, յառաջ վազեց իւր անհաստատ քայլերով և գրկեց նորան։ Օրիորդը սկզբում զարմացած, տեսնելով նրա դրութիւնը, դուրս պրծաւ նրա գրկից և մտաւ իւր սենեակը։ Տիգրանը, որպէս Թէ ոչինչ չէ պատահել, շարունակեց ճանապարհը, հասաւ իւր սենեակը և առանց շորերը հանել, ընկաւ մահճակալի վրա և իսկոյն քնեց։ Միւս օրը նա զարթեց ճաշից շատ ուշ, խոր ընկած աչքերով և գունաթափ երեսով, և երբ պահանջեց սամօվար, ծառան ասաց՝ որ հրամայած է ոչինչ չը տալ նրան։

Զարմանալով այս անտեղի հրամանի վրա, Տիգրանը գնաց տանտիկնոջ մօտ իմանալ պատճառը։

—Եւ դուք դեռ պատճառ էք հարցանում, յարձակուեց նրա վրա կատաղի գերմանուհին։ Այսօր և իսկ Թողէք իմ տունս։

Տեսնելով որ կատաղած կնոջից ոչինչ չէ կարելի իմանալ և զգալով, որ հարբած ժամանակը մի անքաղաքավարի բան կը լինի բռնած, նա աւելորդ համարեց հարցուփորձը, նոյն օրը նոր սենեակ բռնեց և քաշուեց այնտեղ։

Օրիորդը, որ շատ հաւանում էր Տիգրանի Թուխ աչքերին և, մեր մէջ ասել, բոլորովին անբաւական չէր գիշերուայ անցքով, շատ տխրեց այս մասին։ Նա չէր կարծում, որ գործը այս աստիճանի կը հասնի, բայց արդէն ուշ էր։ Իսկ խեղճ Տիգրանը մինչև վերջը չիմացաւ, Թէ ինչ էր պատճառը նրա յանկարծակի արտաքսուելուն։

***

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Մամուլի տակից դուրս են եկել և վաճառվում են Կենտրոնական Գրավաճառանոցում հետևեալ գրքերը:

Մանկական երգեր Գամառ-Քաթիպայի, կազմած	—	ր.	25	կ.
— նոյնը անկազմ	—	»	15	կ.
Թաւամազ մեղու՝ պատկերազարդ, կազմած.Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	40	կ.
Կարմիր լապտեր՝ պատկերազարդ և կազմած, Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	50	կ.
— նոյնը առանց կազմի	—	»	30	կ.
Վէպեր. Ց. Գրիգորեանցի	—	»	60	կ.
Մօրես կամ աշխատութիւն, հեղ. Տ. Գառռօ-Թարգմ. Գաղիերէնից	1	»	—	կ.
Խորհրդաւոր կղզի, հեղ. Ժ. Վերն 3 հ. Թարգ. Գաղիերէնից	4	»	—	կ.
Դիւաբնակ բլուր. հեղ. Եօժէն Սիւ 2 հ. Թարգ. Գաղիերէնից	2	»	75	կ.
Պատմեկան ներշնչումներ, հեղ. Հրանտ Ասատուրի	—	»	60	կ.
Սահմանադրութիւն և հայ ժողովուրդն Հր. Ասատուր	—	»	35	կ.
Մի կաթիլ արտոսր, զոր կը հեղու Սիսակ հայ մոխիրին վրայ	—	»	35	կ.
Խօսք զհայրենեաց հեղ. Վ. Վ. Պարտիզակցի	—	»	70	կ.
Թորոս աղբար Հայաստանի ճամբորդ հեղ. Սրուանձտեանց	1	»	25	կ.
Մանանայ նոր հեղինակի	1	»	75	կ.
Սիրաք և Սամուէլ բարի հօր կրթական դասեր, հեղ. Խրիմեան Հայրիկ	1	»	45	կ.
Մարգարիտ արքայութեան երկնից, նոյն հեղ.	—	»	75	կ.
Վանգոյժ. կուժ մի ջուր իւր այրած հայրենեաց վերայ կ՚սրսկէ Խրիմեան Հայրիկ	—	»	20	կ.
Թէ ինչ շահեցանք Բերլինի վեհաժողովէն, հեղ. Մ. Ջերազի	—	»	40	կ.
Հայաստան և Իտալիայ նոյն հեղ.	—	»	60	կ.
Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս. Արծրունու.	—	»	50	կ.

Հրատարակութիւն Զարմայր Մսերեանի

Փարոս Հայաստանի, պատկերազարդ հանդէս.	1	»	—	կ.
Եղբայր և քոյր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	30	կ.
Արքայադուստր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	35	կ.
Հսկայական ձեռքեր Անգղիական վէպ, պատկերազարդ	—	»	10	կ.

Իշխան Բէհբութեանի հրատարակութիւններ

Վոյքի իմ վէճէր, փարս երեք պատկերով Մ. Տ. Գ.	—	»	40	կ.
Բեբեր բիձու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ	—	»	25	կ.
Աշնանային երեկոյ գիւղում, վոդըվիլ մէկ արարուածով.	—	»	25	կ.
Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով	—	»	40	կ.
Ժանօ և Ժանէտ, օպերա-վոդըվիլ, մէկ գործողութեամբ.	—	»	40	կ.
Գառաւներին խրատ. վօդըվիլ մէկ արարվածով Մ. Տ. Գ.	—	»	50	կ.
Տիկինը նրան սպասում է, կատակերգութիւն մէկ արարուածով.	—	»	30	կ.
Անանուն կատակ. կատակերգութիւն մէկ արարուածով.	—	»	40	կ.
Փակուած դրան մօտ. պատկերամենախօսութիւն	—	»	30	կ.
Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, հեղ. Գ. Սունդուկեանի	—	»	30	կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և օտար եզուների, դասական պետոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար. Հայերէն, Ռուսերէն և Գաղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտք է ուղարկեն հետևեալ հասցէով Въ Тифлисъ. Въ Центральную книжную торговлю"

10—1

Կիրակի, յունվարի 27-ից սկսած, Գունիբեան փողոցի վրա, ցիրկի մօտ գտնված բաղգանի մէջ կը ներկայացնվի հասարակութեանը երբէք այստեղ չը տեսնված երևոյթ, այն է ԵՒՐՕՊԱՅԻ ԱՄԵՆ-ՓԻՆ ՀՍԿԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ԱՄԱԼԻԱ և աշխարհի ամենափոքր ԿԱՐԼԻԿՆԵՐ ՄԱՐԿԻԶ ՀԵՆՐԻԽ ՎՕԼԳԻ և ՄԱՐԿԻԶՈՒՀԻ ԼՈՒԻԶԱ: Տեղերի գները՝ առաջին տեղեր 50 կոպէկ, երկրորդ 30 կոպէկ: Երեխաները կէսն են վճարում:

1—5

Բժիշկ Բ. Նաւասարդեանի «Դիֆտերիտ» կամ «փողացաւ» գրքոյկը վաճառվում է հեղինակի մօտ քաղաքային հիւանդանոցում, Կենդրոնական գրավաճառանոցում և Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցում: Գինն է 25 կոպէկ—բարեգործական նպատակով:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ԿԼՈՒԲԻ գլխաւոր անդամների խորհուրդը ի նկատի ունենալով յունվարի 26-ին նշանակված առաջին ընդհանուր ժողովի ՉԸ ԿԱՅԱՆԱԼԸ, կլուբի կանօնադրութեան 12 յօդուածի համեմատ հրաւիրում է կլուբի անդամներին ՀԱՒԱՔՎԵԼ փետրվարի 2-ին, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ժամի 7-ին:

1—2

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, որ ուսուցչուհու ՎԿԱՅԱԿԱՆ ունի, ՆՈՐ է եկել ՓԱՐԻԶԻՑ և հիմնաւորապէս խմանում է ՌՈՒՍԵՐԷՆ, ՖՐԱՆՍԻԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ԻՏԱԼԵՐԷՆ լեզուները, նոյնպէս ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ և ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ. փնտռում է ԴԱՍԵՐ կամ վարժուհու ՊԱՇՏՕՆ: Հասցէն. Աստամանսկայա փողոց, ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ՏՈՒՆ, առաջին յարկում Սեմինարիայի հանդէպ, Բրօդսկու բնակարանում:

1—6

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

1880 Թ. Յունվարի 15-ից կ՚հրատարակուի Երևանում շաբաթ մէկ անգամ

«ՊՍԱԿ»

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

«ՀԱՆԴԷՍ»

Տարեկան գինն է . . . 4 ռուբլի:
Կէս տարենը. . . . 3 ռուբլի:

Ցանկացողները կարող են ստորագրվել ուղղակի խմբագրատանը, Դէօրգեան և ընկեր տպարանումը: Կամ Աբգար Գուլամիրեանցի խանութում: Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժամի 10-ից մինչև ժամի 1-ն ճաշից յետոյ: Օտար քաղաքներից պէտքէ դիմել ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով Въ г. Эривань Редактору газеты „ПСАКЪ" Васаку Пападжанову.

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ Դր. Վ. Պապաջանեանց.

ՆԵՐԿԱՅ 1880 ԹՒՈՒՄ ԿԸ ՏՊԱԳՐՎԻ

„ԿԱՅԾԵՐ"

ՎԷՊ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

Հեղինակութիւն ՐԱՖՖԻ

Վէպը բաղկացած կը լինի երկու առանձին հատորներից իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ մօտաւորապէս 400 տպագրված երեսներ: Ամեն մէկ հատորի գինն է 1 ր. 50 կ., իսկ միասին 3 ր.: Մէկ հատորի համար առանձին ստորագրութիւն չէ ընդունվում:

Ստորագրվել կարելի է ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ այն պարոնների մօտ, որոնք բարեհաճել են բաժանորդներ հաւաքել «ԿԱՅԾԵՐԻ» տպագրութեան համար, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պէտք է դիմել «Մշակի» խմբագրատանը Գ. ՄԵԼԻՔ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻՆ:

ԱՐԴԷՆ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

1880

Փոքրադիր ՕՐԱՑՈՅՑ Ն. Թ. Ք.

Սկզբումն գեղաքանդակ պատկերք՝ Պատրիարքին Հայոց Կ. Պոլսոյ

Տ. ՆԵՐՍԷՍԻ

Եւ Քարտուղարին պատգամ. Հայոց 'ի Բերլին՝

ՄԻՆԱՍԱՅ ՋԵՐԱԶ

Վերջումն սպիտակ երեսք յիշատակարանի համար: Գինն է ամենայն տեղ 15 կոպ.

Բ. Մեծադիր

ՕՐԱՑՈՅՑ

1880 Ն. Թ. Ք.

Սկզբումն գեղաքանդակ պատկեր՝

ՍՐԲՈՅՆ ՏՐԴԱՏԱՅ

Բոլոր Օրհ.՝ Հրց.՝ Մկ.՝ և Հմբ. գրուած են կարգաւ և ԾԱՂԻԿ ԸՆՏԱՆԵԱՑ

Ե. Տ. յաւելուածով

Սկզբումն գեղեցիկ պատկեր՝

ԴԻՏԱԿԱՒՈՐ ՁԿԱՆ

Գինն է մինչև 600 վ. . . 30 կ.
Իսկ նորանից բարձր՝. . . . 35 կ.

Դումարով գնողաց զիջումն կը լինի:

Ա. Գուլամիրեանց

ՑԵՐԵՒԱՆ

«Մշակի» առանձին համարները 5 կոպէկով հատը ծախվում են ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ տեղերում. «Կարդանախի» մագազինում (Արծրունու տանը, Դվօրցօվի փողոցի վրա, պ. Նազարբէգովի մօտ), «Կովկաս» հիւրանոցի տակ (պ. Դէմիրեանցի ծխախոտի խանութում), Զաքարիա Գրիգորեանի գրավաճառանոցում (Միխայլեան կարմուջի մօտ) և դերձակ Դեկարխանեանի մօտ, Ռէալական դպրոցի դիմացը:

ՄՕԶԴՕՔԻ

Օրիորդաց դպրոցի համար պահանջվում է մի ՎԱՐԺՈՒՀԻ շահաւոր պայմաններով. ցանկացողները կարող են դիմել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատունը Յ. Մելիք-Յակոբեանին պայմանների մասին խօսելու համար:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

1. Երզնկեանց քահանայ—Մանկական երգարան, երգեր և պար-երգեր ընդունված է Ներսիսեան և Գայանեան դպրոցներում. գինն է . . — ր. 20 կ.
2. Մեծատունեանց—Երգարան աղջկանց և աշակերտուհեաց Հայկական ուսումնարանաց . . . . . . 1 ր. — կ.
3. Բժիշկ Բ. Նաւասարդեանց—Դիֆտերիտ բողազցաւ. . — ր. 25 կ.
4. Բժիշկ. Գ. Տէր-Գրիգորեանց—Վարակիչ հիւանդութիւններ. (Ծաղիկ, կարմրուկ, սկարլատին, բծաւոր տիֆ, անդրադարձ տենդ, դիֆտերիտ, ընդհատ տենդ, խօլերայ, դեղին տենդ, օրովայնատիֆ և ժանտախտ:) Սոցա յատկութիւններն, ծագման և տարածման եղանակներն և նախապահպանողական միջոցներ:

—

Վաճառվում են Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցումն:

1—5

Զ. Գրիգորեանցի «Կովկասեան գրավաճառանոցում ծախվում» են՝

1. Գալֆայեան. Ա—բառգիրք Հայ-գաղիարէն: Dictionnaire Arménien Français գինն է. . . . . 6 ր.
2. Գալֆայեան. Ա—Հայկական գեղագրութիւն, գինն է . . . . 1 ր.
3. Մեծատունեանց (Եղիշէ վարժապետ) —Երգարան աղջկանց և աշակերտուհեաց Հայկական ուսումնարանաց: Հատ. ա գինն է. . . . . 1 ր.

1—3

Дозволено Цензурою 30 Января 1880 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона